

KÜTÜPHANE: VARLIĞI DERT YOKLUĞU YARA

HASAN HÜSEYİN BAHADIR

CEMİL Meriç ailece gittikleri bir akşam gezmesinden eve dönmektedir. Yanlarında öğrencisi Berke Vardar da bulunmaktadır; evin kapısını o açar ve Cemil Meriç'e dönüp kötü haberi verir: "Hoca, senin kitaplar secdede." Kitapların ağırlığına dayanamayan raflar devrilmiştir.

Bu hikayeyi okuduğunda tüyleri diken diken olan insanları kitap severler diye vasıflandırabiliriz. Kedi seven birisi yalnız kendi kedisine değil, bütün kedilere karşı ne kadar hassassa, kitapseverler de yalnız kendi kütüphanelerine değil başkalarınınkine de hassastırlar. İşte o nedenle Cemil Meriç'in o gece yaşamış olduğu "acıyı" yüreklerinin derininde hissedebilirler. Yani kütüphane sahibi olmak diğerkâm olmayı beraberinde getirebilir. Fakat efendim, insan durup dururken ne

diye kütüphane sahibi olur? Bunun üzerinde biraz düşünmek gerekir.

Orhan Pamuk, vaktiyle okuduğum bir yazısında kütüphanelerimizin yetersizliğinden şikayet ediyordu. Aranılan kitapların bazıları bulunamıyordu. Diyelim ki buldunuz, uzun süreliğine ödünç alamayabiliyordunuz. Kütüphaneler genellikle hafta içi ve mesai saatlerinde faal olduklarından her zaman gitmek de mümkün olmuyordu. Bu durumda, kötü komşu adamı ev sahibi yapar deyip, işinizi görebilmek için kitapları satın alıyorsunuz. Mesela, bir roman yazıyorsunuz, romanın bir yerinde Babür İmparatorluğunda yaşayan Hintli bir taciri Osmanlı İmparatorluğuna baharat satmak için getireceksiniz. Bunu etkileyici biçimde yapabilmenin yolu kütüphaneden geçer. Eh kütüphane de ihtiyacınıza cevap vermiyorsa, o zaman Babür ve Osmanlı tarihi ile akla

hayale gelmeyecek kitapları toplamaya başlarsınız. İş bununla da kalmaz. Babür İmparatorluğu ile Osmanlı İmparatorluğu bir apartmanda altı üstü oturan komşular değildir. Peki Hintli tacir merdivenleri inip Osmanlı İmparatorluğunun kapısını çalamayacağına göre, İstanbul'a nasıl, ne yoldan gelmiştir? Haydi bakalım topla coğrafya kitaplarını, seyahatnameleri. Hintli tacirin Budist olduğunu düşünelim, gelsin Budizm ile ilgili kitaplar. Böylelikle bir zaman sonra kendinizi on beş bin kitapla aynı evi paylaşırken bulabilirsiniz.

Fakat tabii ki kütüphanesi olan herkes romancı değildir yahut herkes roman yazmak için kitap toplamaz. Kitabı toplayan insan olduğuna göre ne kadar kütüphane sahibi varsa, o kadar farklı kitap toplama sebebi vardır diyebiliriz. Bir insanı kütüphane kurmaya sevk eden şey işi olabilir. Diyelim ki üniversite hocasıdır, gaze-

tecidir, editördür, yazardır vs. Ancak kitap ile ilgili işler yapan herkesin kütüphanesi olmayabilir. Yahut işi uzaktan yakından kitapla ilgili olmayan insanlar da kütüphane sahibi olabilir. Yalnız kütüphane bir kez kurulduktan sonra artık bir başkasının kine benzemeyen, tam anlamıyla nevi şahsına münhasır bir yer olarak zuhur eder. Yanlış anlaşılmasın, burada sözü edilen, kütüphanedeki kitapların aynı olup olmamasıyla ilgili bir durum değildir. Tümüyle aynı kitaplardan kurulmuş olsa bile iki kütüphane birbirinin aynısı olamaz. Çünkü kütüphaneyi kuran insan ona şahsiyetinden ciddi bir parça aktarır. Birisinin en alt rafa koyduğu kitabı, öbürü rafın üstüne yerleştirir. Birisi tasnifini ada, öbürü soyada göre yapar vs. Herkes kendi kütüphanesine işlerlik kazandırırken ondan beklentisine göre yapar işini.

Kitap sahiplerinin huyu suyu kütüphanesine de yansır. Mesela arkadaşına bir geceliğine okuması için kitap vermekten çekinen Ahmet Vefik Paşanın kütüphanesinde rafların arasında epeyce boşluk bulunduğunu düşünebilir miyiz? Yerinde olmayan kitaplar en başta Ahmet Vefik Paşayı tedirgin eder. Peki her aldığı kitaptan üç tane alan Cavit Baysun'un kütüphanesi nasıldır sizce? Aldığı kitapların birini ödünç isteyen arkadaşlarına verir, birini kendisi gündelik işleri için kullanır, birini kütüphanesinde saklar. Şu halde Cavit Baysun'un hor kullanılmış, eprimiş kitaplardan oluşan bir kütüphane olduğunu düşünebilir miyiz?

Bir kütüphanenin başına gelebilecek en kötü şey bütünlüğünün bozulmasıdır. Bir sahafın tezgahında yan yana duran kitapların yerleri pekâlâ değişebilir. Çünkü onlarda kütüphane bütünlüğü yoktur. Fakat sahaftan çıkıp sizin evde kütüphanenize girdiklerinde artık o bütünlüğün içinde yerlerini almışlardır. Yerlerinin değiştirilmesi, yahut kütüphanenin dışına çıkarılmaları tamamıyla kütüphaneyi kuranın inisiyatifindedir. Bunun dışındaki her müdahale kütüphanenin bütünlüğüne indirilmiş bir darbedir. En ağır darbe ise ölümünden sonra kişinin kütüphanesinin parçalanmasıdır. Zira kütüphane bir kişinin zihin haritasına, merakına, hırsına, zevkine, ayrıntı düşkünlüğüne dair ciddi bilgiler verir. Kolları, başı kopmuş bir eski zaman heykeline bakarken nasıl acı duyarsanız böyle bir kütüphaneye bakarken de öyle acı duyarsınız. Akçağ Yayınları'nın bastığı Fuat Köprülü kitaplarını hatırlarsınız, kapağında Köprülü'nün eşsiz kütüphanesinde verdiği poz vardır.

Arkada katalogların bulunduğu çekmeceleri görürsünüz. Sahi nerede o kütüphane şimdi, ne oldu onun o canım kitap tanıtmaya kartlarına?

Yukarıda işi gereği kütüphanesi olan insanlardan söz ettim. Mesela bir hukuk profesörünün kitaplığı bu türden olabilir. Kütüphanesindeki kitapların kahir ekseriyeti hukuk kitabıdır. Hukuk dışı kitapların edinilme sebebi de hukuk ile ilgisinden dolayı olabilir. Uzmanın kütüphanesinde dolaşmak pek heyecan verici değildir. İnsan ağır aksak akan bir filmi izliyormuş gibi sıkılabilir. Esas heyecan verici olan, uzman olamamış, olmaya da bir türlü niyetlenememiş, kafası karışık, merak duygusu hayli gelişmiş birinin kütüphanesinde dolaşmaktır. Böylesi bir kütüphanede her şey ile karşılaşabilir insan. Üst rafta bilim tarihi kitapları dururken, alt rafta astroloji kitapları bulunabilir. Yahut kütüphanenin bir yerinde siyasi tarih kitapları vardır. Öbür tarafında Mevlana'nın *Mesnevi'si*. Cevdet Paşa'nın *Kıyas-ı Enbiya'sı* da, Darwin'in *Türlerin Kökeni* de bu kütüphanenin raflarını süsleyebilir. Kütüphaneyi kuran da söz gelimi üniversitede iktisat tahsil etmiştir. İşte en zengin kütüphaneler böylesi karışık bir kafanın mahsulü olarak doğarlar. Kütüphaneyi kuran, zihninin karışıklığına âlemdeki bilgiyi hıfzederek çözüm aramaktadır sanki.

Peki bunlar güzel de, insan neden kütüphanesini evinin içinde ister, kitaplarından uzakta niçin yaşayamaz, ona da değinmek gerekir. Belki bir neden, kütüphanenin şahane bir sığınak oluşudur. Mesela, bütün bir apartmanın sessiz sedasız uyuduğu bir gece yarısı sizi uyku tutmamış olabilir. İyi bir iltica yeridir kütüphane, gecenin sessizliği Abbas Sayar'ın *Dik Bayır* romanını okursunuz. Bulduğunuz yerin önemi yoktur artık, zira Beydiyar köyüne gelmişsinizdir. Bütün bir apartman uyuklarken siz Rasim'i Almanya'ya yolcu edersiniz içinizde bir buruklukla. Belki de tarihte bir yolculuğa çıkmak istersiniz o sessiz gecede kim bilir. O zaman kütüphanenin raflarında Mustafa Reşit Paşa ile ilgili kitabı bulur, Gülhane Hatt-ı Şerifi'ni okutursunuz ona.

Şeytandır, dürter kimi zaman insanı, Mustafa Reşit Paşayı okurken birden aklınıza Paşanın borç harç ilişkileri gelebilir. O zaman yine kitaplığın rafına uzanıp *Galata Bankerleri* kitabını almak gerekebilir. Az evvel Mustafa Reşit Paşa ile ilgilenen zihin şimdi Avram Kamando ile meşgul olur. İşte böylesine sürprizlere

de açık bir sığınaktır kütüphane. Yahut canım efendim insanın her zamanı bir olmaz, o sessiz gecede sıkıntıdan çatlamak üzere olup, göğsünüzün üstünde bir ağrı da hissedebilirsiniz. Evdekileri tedirgin etmemek içi yine kütüphaneye sığınır-sınız. Işığı yakar yakmaz raftan bir kitap göz kırpar size, epey önce alınmıştır fakat sıra gelmemiştir okumaya. İşte şimdi tam sırası değil mi? *Bunalımdan Yaşama Kültürü* tam da şu ana göre. Bakalım ne anlatıyor Nermi Uygur deyip dalıverirsiniz. Sonra bakarsınız saatler geçmiş, göğsünüzdeki ağrı yok. Mutfağa bir bardak su için gidip gelir devam edersiniz kitaba. Bunlar kütüphaneyi evde istemek için yeterli nedenler değil midir sizce?

Fakat doğrusu ya işin hep iyi tarafını yazdık şimdiye dek. Kütüphane insanın başına iş de açar. Dostumuz Don Quijote'u tanırırsınız, şövalye romanlarından oluşan bir kütüphanesi vardı. Bunları okuyup gezginci şövalye olmaya karar verdiğinde başına bir yığın iş açtı. Onun tozuttuğunu buna da şövalye kitaplarının sebep olduğunu düşünen dostları rahip ile berber kitaplarını yakmaya karar verdiler. Kâhya Kadın'a kalsa kütüphaneyi bahçeye döküp kibriti çakıp kurtulacaktı ancak rahip ile berber bu denli hunhar değildiler. Şunu yakalım, şunu yakmayalım diye seçtiler.

Dostumuz Don Quijote'un başına ne geldiye şövalye kitaplarından geldi. Koyun sürüsünün içine düşman ordusu diye kargısını çekip dalmasının nedeni o romanlardı. Sancho Panza'ya ada valiliği sözü vermesinin sebebi de... Hayatı kitapların arasından görüp yaşamaya çalışmış lakin sonuç kitaplardaki gibi olmamıştı. Böyle olmasına böyle ama ya dostumuzun şövalye romanlarından kurulu bir kütüphanesi olmasaydı, onları okuyup sefere çıkmasaydı... Bir düşünün, Don Quijote'un başında geçirdiğimiz hoş saatleri geçirebilir miydik?

Hasılı kelim söz uzun, biz kısıdan keselim. Kütüphanesi ile insanın arasında derin bir ilişki vardır. Zaman zaman kitaplarının bu kadar toz tutuşuna öfkelener, bazen aradığını bulamayıp deliye döner. Arada bir kitaplarına bakarken bunu niye almışım dediği olur. Kimi zaman bazı kitapları seçer ayırır, onları başkalarına hediye eder. Fakat her defasında ayrılanların yerine daha fazlası gelir. Kısacası okuyarak zihninizi, kitapları kaldırıp dizerek gönlünüzü eğlemenize vesile olur kütüphane. Dünyada herkese bir oyuncak şart, çocuğa bisiklet veya lego; babaya kütüphane yahut dolma kalem. █